

Trygghet i anställningen försämrar soliditeten

Av Jan Bröms, Industriförbundet

Innebörden av den nya lagen om trygghet i anställningen är bl.a. att man försämrar företagets soliditet. Det är en mycket speciell form av soliditetsförsäkring som inte kommer att kunna avläsas i några balansräkningar. Som förslaget ser ut kommer det heller inte att ge några konsekvenser i företagens vinst- och förlusträkningar. Men det innebär inte att soliditetsförsämringen för den skull är mindre reell.

Den nya lagen ger ökade ekonomiska skyldigheter för företag som av någon anledning måste avskeda eller permittera Uppgångsperioderna förlängs och görs nu obligatoriskt till 6 månader för personer som är över 45 år med en avtrappande skala för yngre. Detta kan vara mycket motiverat sett som en social åtgärd. Men den står uppenbart i konflikt med den oron man i andra sammanhang ser på den sjunkande soliditeten. Förtägens latent betalningskyldigheter till de anställda i en krisituation utgör i en sådan bedömning en faktisk skuld som ökar risknivån för alla andra skulder genom den prioriterade ställning som lönefordringar har. Så mycket mera anmärkningsvärt är att dessa problem knappast alls behandlas i de tjocka rapporter som lett fram till lagförslaget.

Definitionproblem

Vanligtvis menar man med soliditet skillnaden mellan eget och totalt kapital. Men det finns definitionproblem och gradföråll i de flesta företagsekonomiska begrepp. Soliditetsmåttet är avsett att återspegla de risker som aktieägare och långivare är

utsatta för om företaget misslyckas i något avseende. Därför innebär också dolda betalningsförpliktelser av detta slag en soliditetsänkning.

En sjunkande soliditet tänks orsaka problem i två avseenden. Dels blir aktieägare och företagsledning alltmer beträskamma inför att försätta att öka risknivån för företaget genom ökad upplåning. Dels börjar också förr eller senare långivarna att dra örnen av sig om deras fordringar saknar säkerhet. Problemet för den fortsatta industriella tillväxten med den sjunkande soliditeten har länge uppfattats som ett bekymmer. Man har anat att det i den försämrade soliditet vi fått uppleva under 60-talet ligger en broms på den fortsatta tillväxten.

Risikkapitalets risker

Det är i och för sig mycket lätt att nonchalera soliditetsproblemet. Man kan som en ytterlighet säga att soliditetens bärta är intressant i mycket speciella och akuta nödsituationer, främst när företag går i konkurs. Men konkurrensen kan knappast beröra någon större andel av näringslivet och man har länge trott att större företag överhuvudtaget knappast skulle kunna komma i en sådan situation att fordringsägare blir nödlidande. Därför sigs det ibland att man heller inte behöver fästa något större avseende vid soliditeten som en bromsande faktor för industrins totala utveckling.

Men detta är ett missopplatta problem. Man skall för det första inte underskatta de svårigheter som uppkommer i framförallt för många mindre företag med låg soliditet -- att överhuvudtaget få vetiga lån om man vill expandera. Men det andra och antagligen viktigaste soliditetsproblemet ligger på aktieägarsidan och i företagens viljelset att skuldsätta sig. Avs om alla långivare skulle ha sina fordringar bemäta och reellt sakrade innebär soliditeten ett problem -- därför att också små svängningar i lönsamheten ger

stora utslag i aktievärden och kontroller för eget kapital när soliditeten är låg. Det egna kapitalet fungerar som den buffert som skall fånga upp alla de variationer i lönsamheten som naturligtvis naturligtvis är i förhållande till det totala kapitalet desto större blir dessa svängningar när de slås ut på det s k risikkapitalet. Detta leder till högre förräkningsanspråk på detta kapital och ökade svårigheter att rekrytera nytt. För företagen är det därför också självfallet att man måste väga sin naturliga önskan om en stabil och jämn avkastning på det egna kapitalet mot de möjligheter till snabba tillväxt och högre men osäkra avkastning som en ökad låneexpansion ger.

Av den anledningen är också marginella soliditetsförsämringar av intresse för deras konsekvenser på tillräkningen. Det gäller uppenbart för en ökad upplåning med de fasta betalningsförpliktelser som lånen medför. Men det gäller också den typ av latent skuld på företagen som man nu inför i form av trygghetsförpliktelser, inte bara gentemot de anställda utan också i form av produktansvar och annat. Allt sådant ger betalningskyldigheter som aktualiseras också för mycket stora företag. När det gäller betalningarna vid friställning och permittering är det uppenbart att det är fråga om kostnader som kommer att förstärka de lönsamhetsvägningarna företagen redan utsätts för. När det ändå går dåligt så kommer det nu att gå ännu sämre.

De effekter en sänkt soliditet kan ge är därför långsiktiga och påverkar tillväxten på ett sätt som knappast kan urskiljas från någon statistik. Det är därför felaktigt att som inrikesutskottet gjort i sitt utlåtande över propositionen om trygghet i anställningen vilja nedvärdera problemet med hänvisning till att man ännu inte sett några negativa effekter av den två år gamla, men likartade, äldreagen. Konsekvenserna av en sänkt soliditet kommer aldrig att kunna utläsas på det sätt utskottet tydligen föreställer sig.

Med tanke på dessa problem gör antagligen riksdagen ett misstag när den fattar beslut av detta slag utan att ta upp de företagsekonomiska konsekvenserna till seriös behandling. I princip skulle dessa problem ha kunnat lösas på två helt olikartade sätt. Det ena är att betrakta de nya förpliktelser som lagts på företagen som en kostnad och genom ett försäkringsystem lyfta av företagen risken. Men låt dem betala en löpande avgift. Därigenom försvinner soliditetsproblemet medan man får en ökad lönekostnad i stället. Den andra är att mer direkt söka kompensera företagen för soliditetsförsämringen och tillåta någon form av skattefri avsättning för de latenta skulder man inför och på så sätt neutralisera den tillväxthämmande effekten som denna soliditetsänkning annars leder till.

Försäkringsmodellen

Med någon form av försäkring läggs en ökad lönekostnad på företagen. Långsiktigt bör man vänta sig att en sådan kostnad övervälnas i form av en motsvarande mån minskat utrymme för lönestegringar. När ekonomin anpassat sig till ett försäkringsystem bör slutresultatet bli desamma som om staten redan från början genom någon form av beskattning hade sagt sig vara villig att ta på sig de förpliktelser gentemot uppsagda och permitterade som nu formellt lagts på de enskilda företagen. Resultatet skulle bli en ökad andel skatter och avgifter i ekonomin och en ökad andel transfereringar mellan medborgarna. I detta fall från dem som har arbete till dem som förlorat sitt.

Eftersom soliditetsproblemet i ett sådant fall skulle falla bort och eftersom den direkta kostnad, som betalningsförpliktelser omvandlats till, antagligen skulle övervältras är det sannolikt att en sådan lösning skulle ligga i industrins intresse jämfört med att man endast blundar och accepterar soliditetsänkningens effekter som först långsiktigt ger sig till känna i form av en långsammare tillväxt.

De betalningsriskerna som ligger i förslaget varierar starkt mellan olika företag. Större företag bör exempelvis ha förhållandevis goda förutsättningar att genom interna omflyttningar använda sig av personal även under uppsägningstider, medan mindre företag kan sakna meningsfulla sysselsättningsförhållanden när marknaden för deras produkter viker. Ett frivilligt försäkringsystem skulle endera tvinga fram en orealistisk avgiftsdifferntiering som skulle drabba de mindre företagen speciellt hårt, eller en "för hög" generell avgift som skulle göra större företag eller företag med en "gynnsam" åldersammansättning ointresserade av att delta. Därill kommer att de mest behövande knappast alla skulle kunna beredas plats i systemet. Det gör att ett försäkringsystem knappast är sannolikt annat än som ett obligatorium.

Kompenserande soliditetsförbättring

Ett alternativt och betydligt enklare sätt att neutralisera effekterna av de ökade förpliktelser som läggs på företagen är att låta dem skattefritt få förbättra sin soliditet genom en "avsättning för trygghetsändamål" eller "för latent förpliktelser" gentemot de anställda. En sådan åtgärd kan också motiveras med den urholkning av balansräkningarnas reala värde som skett genom de senaste årens inflation och som också den kan beräknas få en återhållande effekt på den långsiktiga investeringsutvecklingen.

Att på ett oomtvistligt sätt kalkylera vilka avsättningar som är en rimlig kompensation i detta avseende går inte. Men fortfarande gäller att det är häftigt att med någon form av åtgärd ta konsekvenserna av vad som beslutats än att blunda för problemet och låtas som om inget hade hänt. Någon form av schablon blir självfallet nödvändig.

Man skall heller inte borse från möjligheterna att använda reglerna för

sådana dispositionsmöjligheter som ett ekonomiskt-politiskt styrinstrument. Den ökade trygghet man önskar ge äldre och handikappade har av många bedömts komma att föreläsa sitt syfte. Det går inte att lagföra bort företagsnedläggningar och produktionsinskränkningar. Man kan kanske fördröja och mildra konsekvenserna, men den långsiktiga strukturomvandlingen kommer ändå att fortgå. Däremot är det lätt att skada företagens villighet att anställa personal. Om riskerna med att anställa annars svårplacerad arbetskraft ökar bänker naturligtvis företagen sig för mer noga innan man gör anställningarna. Med den rörlighet som trots allt måste förekomma på arbetsmarknaden kan de som inte bittar någon by anställning komma att öka i antal. Diskussionen om ett arbetsmarknads B-lag antyder att det i ökad utsträckning sket en negativ utslagning i de strömmar av arbetskraft som söket nya anställningar. Det är lite säkert att den rätta metoden att komma till rätta med det problemet ligger i att begränsa tillflödet av folk på marknaden utan att man i stället bör söka efter metoder som gör att alla personer som är ute på marknaden får det lättare att hitta nya anställningar. Senare tids lagsutövning har i hög grad valt att söka förbättra tryggheten för dem som redan är anställda, men försämrade för personer som är arbetslösa eller vill byta arbete; dvs att minska rörligheten på arbetsmarknaden. Det är mycket anmärkningsvärt att man låtit lagstiftare skriva förslag i så viktiga frågor som dessa utan att det skett någon egentlig ekonomisk analys av problemen.

Ett sätt att kompensera för de skador som antagligen har åsamkats i dessa avseenden skulle kunna vara att utforma de förbättrade dispositionsmöjligheterna så att de på ett påtagligt sätt gynnar de företag som sysselsätter personer inom de åldersgrupper som nu kommit att missgynnas.

BEVERINVEST

kol och olja

byggmaterial och trävaror

järn och metaller

kemikalier

livsmedel

plast och textilier

internationell handel

Omsättningen i hel- och halftidiga bolag i Sverige

och utländskt uppgår till drygt 1 miljard kronor.

Björns Arlögatan 8, Fax, 103 80 Stockholm 7 Tel. 08/22 82 60